

**МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ ТА ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТРАНСПОРТУ**

Кафедра «Фінанси транспорту»

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

**Контрольні завдання та
методичні рекомендації до їхнього виконання**

для студентів заочної форми навчання
економічних напрямів підготовки

Київ – 2009

Т. Р. Луцик. Фінанси підприємства. Контрольні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання для студентів заочної форми навчання економічних напрямів підготовки. – К.: ДЕТУТ, 2009. – 44 с.

Методичні рекомендації підготовлено відповідно до програми дисципліни «Фінанси підприємств» і навчального плану підготовки студентів заочної форми навчання економічних напрямів підготовки. До методичних рекомендацій включені загальні вимоги до написання і оформлення контрольної роботи, теоретичні й практичні завдання, методичні вказівки до виконання практичної частини контрольної роботи, список рекомендованої літератури.

Методичні рекомендації розглянуті й затверджені на засіданні кафедри «Фінанси транспорту» (протокол № 9 від 22.05.2009 р.) і на засіданні методичної комісії фінансово-економічного факультету (протокол № 8 від 2 червня 2009 р.).

Методичні рекомендації призначені для студентів ДЕТУТ заочної форми навчання економічних напрямів підготовки.

Укладач: Т. Р. Луцик, к.е.н., доцент кафедри «Фінанси транспорту».

Рецензенти: Д. І. Коваленко, к.е.н., доцент кафедри «Фінанси» Київського національного університету технологій та дизайну;
С. М. Невмержицька, к.е.н., доцент кафедри «Менеджменту» Київського національного університету технологій та дизайну.

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	4
Зміст курсу	7
Загальні вказівки до виконання контрольної роботи	15
Теоретичні питання контрольної роботи	17
Завдання контрольної роботи	19
Методичні вказівки до виконання задач	23
Питання до іспиту	36
Критерії оцінювання знань студентів	38
Список рекомендованої літератури	40

ВСТУП

В умовах переходу до ринкової економіки фінансово-кредитний механізм є основним фактором, що впливає на господарські відносини. Його вивчення в умовах конкретного підприємства дає можливість об'єктивно оцінити процеси, що відбуваються в економіці, визначити місце і роль фінансів у розвитку виробництва, його функціонуванні, прослідити відповідні тенденції, розробити плани і прогнози.

Програму курсу «Фінанси підприємств» призначено для студентів економічних спеціальностей базової освіти бакалаврського рівня заочної форми навчання.

Методичні вказівки складені з метою посилення підготовки фахівців у галузі фінансів підприємства. Вони охоплюють усі види роботи, передбачені навчальними планами.

Основна задача курсу – вивчити економічні й грошові відносини, що виникають на підприємстві у зв'язку з утворенням, розподілом і використанням його фінансових ресурсів.

Становище фінансів на рівні мікроекономіки впливає на утворення національного доходу і грошових накопичень господарських органів.

Мета курсу «Фінанси підприємств» полягає у вивченні фінансових і кредитно-грошових відносин, що виникають у зв'язку з функціонуванням виробництва, утворенням і використанням грошових ресурсів суб'єктів господарської діяльності.

У цьому зв'язку курс «Фінанси підприємств» має професійну спрямованість і покликаний забезпечити підготовку фахівців із питань фінансування усіх видів діяльності підприємства, організації розрахунків і кредитування, фінансового планування і керування.

Предметом вивчення є економічні, організаційні та правові аспекти фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

У результаті вивчення дисципліни студенти одержать знання про сутність і характерні ознаки фінансів, їхню роль і місце в економічній системі, засади фінансової політики держави й механізм її реалізації, сфери й ланки фінансової системи та їхню взаємодію.

Курс передбачає набуття студентами теоретичних знань щодо фінансових відносин і фінансового механізму підприємства в умовах ринкової економіки; навичок оцінки фінансових операцій з урахуванням фактору часу, визначення фінансових ризиків, розрахунків податків для юридичних осіб, формування і розподіл прибутку для суб'єктів господарювання з різною організаційно-правовою формою.

Основною метою курсу є формування у студентів системи знань щодо базових понять у галузі фінансів та фінансового механізму підприємства, змісту окремих напрямів його фінансової діяльності та їхнього взаємозв'язку.

Завданням вивчення курсу є теоретична підготовка студентів із питань:

- змісту і функцій фінансів підприємства, їхнього місця і ролі у фінансовій системі країни;
- особливостей фінансової діяльності підприємства та її основних напрямів; системи зовнішніх і внутрішніх фінансових його відносин;
- сучасних форм державного регулювання фінансової діяльності підприємства та основних нормативно-правових активів України в цій сфері;
- формування і функціонування активів і капіталу підприємства, форм грошового обороту та системи його грошових розрахунків;
- сутності фінансової рівноваги підприємства та чинників, що викликають її порушення; процедур банкрутства та фінансової санації підприємства;
- характеристики фінансового стану й організації розробки фінансового плану підприємства.

Виходячи з вищезазначених задач курсу, студенти повинні:

знати:

- механізми формування чистого прибутку підприємства і функціонування в них витрат, цін, податків, зборів і платежів;
- ринкові джерела й інструменти фінансування відтворення основних фондів;
- джерела формування і фінансування оборотних коштів підприємства;
- платіжний оборот і розрахунковий механізм підприємства;
- організацію залучення підприємством позикових засобів;
- організацію фінансового планування і керування фінансами підприємства;
- особливості фінансів акціонерних товариств;
- експортно-імпортні механізми підприємства.

уміти:

- робити розрахунки витрат, реалізації, цін і усіх видів прибутку;
- обчислювати податки, збори і платежі;
- розраховувати джерела покриття дефіциту оборотних коштів підприємства;
- визначати методи і джерела фінансування відтворення основних фондів;
- організовувати розрахунки підприємства з постачальниками і споживачами;
- розраховувати потреби підприємства в кредитних ресурсах;
- складати фінансовий план підприємства, оперативні фінансові плани;
- приймати управлінські рішення в галузі фінансової діяльності підприємства.

Міждисциплінарні зв'язки: після вивчення дисциплін економічної теорії, «Гроші та кредити», «Фінанси», «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік».

У процесі вивчення дисципліни «Фінанси підприємства» у відповідності з навчальним планом студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу.

ЗМІСТ КУРСУ

Вступ до курсу

Предмет курсу «Фінанси підприємств». Теоретичні та методологічні основи курсу. Зв'язок курсу «Фінанси підприємств» з курсами макро- і мікроекономіка, державними фінансами, економікою підприємства та іншими дисциплінами.

Завдання вивчення курсу «Фінанси підприємства» й особливості їх рішення в умовах переходу України до ринкової економіки.

Тематична структура курсу й послідовність його вивчення.

Тема 1. Сутність фінансів і фінансового механізму підприємства

Поняття фінансів підприємства. Місце фінансів підприємства в загальній фінансовій системі країни. Роль фінансів підприємства в забезпеченні ефективного економічного та соціального розвитку країни. Функції фінансів підприємства – ресурсоформуюча, розподільна, контрольна тощо.

Система фінансових відносин підприємства. Характеристика основних форм зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства.

Поняття фінансового механізму підприємства й характеристика його основних елементів.

Тема 2. Фінансова діяльність підприємства та засади її організації

Поняття фінансової діяльності підприємства. Особливості фінансової діяльності підприємства. Основні напрями фінансової діяльності підприємства.

Сутність державного регулювання фінансової діяльності підприємства. Основні завдання та принципи державного регулювання фінансової діяльності підприємств. Напрями і форми державного регулювання фінансової діяльності підприємства.

Засади організації фінансової діяльності підприємства. Особливості організації фінансової діяльності підприємств різних організаційно-правових форм і розмірів.

Тема 3. Система оподаткування підприємств

Система оподаткування підприємств, поняття та функції. Податкові платежі підприємства та їхня класифікація.

Склад і характеристика загальнодержавних платежів. Порядок встановлення і сплати загальнодержавних податків, що сплачуються підприємствами України.

Склад і характеристика місцевих податків і зборів, що сплачуються підприємствами України. Порядок встановлення і сплати місцевих податків і зборів.

Джерела сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів на підприємстві. Відповідальність підприємств за порушення податкового законодавства.

Тема 4. Активи підприємства

Поняття та склад активів підприємства. Характеристика позаобігових і обігових активів, їхня роль у забезпеченні торгово-виробничих процесів на підприємстві. Поняття вартості активів, методи оцінки сукупної вартості активів підприємства.

Позаобігові активи: склад, структура. Характеристика основних засобів, їхня класифікація. Кругообіг основних фондів. Амортизація, знос основних фондів, основні методи їх нарахування. Фінансові показники руху й використання основних фондів. Методичні підходи до їхнього розрахунку.

Нематеріальні активи підприємства: поняття, склад, характер їхнього використання. Особливості оцінки та амортизації нематеріальних активів. Показники оцінки ефективності їх використання.

Довгострокові фінансові вкладення: поняття та їхній склад. Особливості відшкодування витрат. Фінансові показники ефективності здійснення довгострокових фінансових вкладень. Вплив довгострокових фінансових вкладень на результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Інші види позаоборотних активів, характеристика їхнього складу. Економічна природа формування інших видів позаоборотних активів.

Обігові активи. Склад і структура обігових активів, їхня класифікація. Характеристика основних елементів обігових активів (матеріальні обігові активи, дебіторська заборгованість, грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, інші обігові активи).

Особливості їхнього використання в торгово-виробничих процесах підприємства.

Облік і оцінка запасів. Кругообіг обігових активів. Поняття оборотності обігових активів, їхні елементи. Тривалість обороту обігових коштів. Методи визначення показників обороту й тривалості обороту обігових активів у цілому та по елементах. Система показників оцінки ефективності використання обігових активів підприємства.

Потреба в обігових активах, фактори, що впливають на неї. Методи визначення потреби в обігових активах. Фінансові джерела формування обігових активів, склад і структура. Поняття балансу обігових активів підприємства.

Тема 5. Фінансові ресурси підприємства

Поняття та склад фінансових ресурсів підприємства. Принципи формування фінансових ресурсів підприємства. Поняття вартості капіталу. Методи оцінки вартості окремих елементів капіталу підприємства. Середньозважена вартість капіталу.

Власні фінансові ресурси підприємства, їхній склад і структура. Характеристика внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства (чистого прибутку, амортизаційних відрахувань, інших

внутрішніх джерел). Характеристика зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства. Особливості формування та напрями використання окремих видів власних фінансових ресурсів.

Позикові фінансові ресурси підприємства, їхній склад і структура. Характеристика окремих видів позикових фінансових ресурсів підприємства (банківського кредиту; фінансового лізингу; облігаційної позики; товарного кредиту, внутрішніх рахунків до нарахування). Особливості формування та напрями використання окремих видів позикових фінансових ресурсів.

Поняття структури капіталу підприємства. Роль структури капіталу в забезпеченні ефективної фінансової діяльності та фінансової рівноваги підприємства.

Тема 6. Кредитування підприємства

Сутність і завдання кредитування підприємства. Принципи кредитування. Класифікація форм і видів кредитів, що залучаються підприємствами. Позичковий процент: фактори, що обумовлюють його розмір.

Характеристика форм і видів банківського кредиту. Поняття кредитоспроможності клієнта банку та методи її оцінки. Особливості короткострокового й довгострокового банківського кредитування підприємств. Умови банківського кредитування та їхнє відображення в кредитному договорі. Фінансові джерела обслуговування банківського кредиту та сплати основної суми боргу.

Характеристика форм і видів фінансового лізингу. Особливості фінансового лізингу як джерела кредитування підприємств. Умови фінансового лізингу та їхнє відображення у лізинговій угоді. Форми лізингових платежів підприємства.

Характеристика форм і видів товарного кредиту. Особливості товарного кредиту як джерела формування оборотних активів підприємства. Умови товарного кредиту та їхнє відображення в комерційній угоді. Сутність і принципи організації вексельного обігу.

Тема 7. Фінансове забезпечення відтворення основних фондів підприємства

Відтворення основних фондів підприємства, його види. Основні ознаки відтворення основних фондів. Просте відтворення основних фондів, його форми. Розширене відтворення основних фондів, його форми.

Капітальні вкладення підприємства як засіб здійснення простого й розширеного відтворення основних фондів. Структура капітальних вкладень підприємства: поняття технологічної та відтворювальної структури капітальних вкладень. Вплив структури капітальних вкладень на підвищення ефективності виробництва. Поняття рівня прогресивності технологічної структури капітальних вкладень.

Джерела фінансування капітальних вкладень, їхній склад, структура й основні засоби фінансування. Власні фінансові ресурси як джерело фінансування капітальних вкладень, їхній склад. Позикові фінансові ресурси, основні джерела їхнього залучення. Фінансовий лізинг як специфічна форма кредитного фінансування відтворення основних фондів підприємства. Інші методи фінансування відтворення основних фондів – державні централізовані капітальні вкладення, іноземні інвестиції.

Ремонт як часткове відтворення основних фондів. Види ремонту. Поточний ремонт основних фондів і його роль у відтворювальних процесах. Капітальний ремонт як форма відтворення основних фондів, економічна доцільність його проведення. Основні фактори, що впливають на зниження витрат із ремонту основних фондів підприємства.

Особливості проведення капітального ремонту в умовах оренди основних фондів.

Потреба підприємства в капітальних вкладеннях, методи її визначення. Бюджетування капітальних вкладень: поняття, основні методичні підходи до його здійснення. Показники ефективності капітальних вкладень, методи їхнього визначення.

Тема 8. Грошовий оборот і система грошових розрахунків підприємства

Грошовий оборот підприємства: сутність і функції. Грошові кошти як ресурс і результат діяльності підприємства. Грошові потоки підприємства, їхні види й механізм формування. Грошові залишки; характеристика їхнього складу та призначення.

Розрахункові й касові операції підприємства. Існуючий механізм відкриття й функціонування розрахункових та інших рахунків підприємства в комерційних банках. Розрахунково-касове обслуговування підприємства: сутність, вимоги та принципи проведення. Існуючі форми безготівкових розрахунків і засобів платежу. Розрахункові документи: їхні види й вимоги до їхнього оформлення. Порівняльна характеристика окремих форм безготівкових розрахунків. Операції підприємства з готівкою. Можливі види й порядок оформлення. Порядок здійснення розрахунків. Оплата невідкладних потреб підприємства.

Тема 9. Банкрутство та фінансова санація підприємства

Банкрутство як результат розвитку кризових явищ у діяльності підприємства. Фінансово-економічні передумови й наслідки виникнення ситуації банкрутства.

Правові засади регулювання банкрутства підприємств в Україні. Ліквідаційна процедура провадження справи про банкрутство, порядок й організаційно-фінансові умови її проведення.

Санація підприємства як інструмент протидії банкрутству. Умови та форми проведення санації. Основні інструменти внутрішнього та зовнішнього фінансового оздоровлення підприємства. Зміст і вимоги до розробки бізнес-плану санації.

Тема 10. Фінансовий стан підприємства та його характеристика

Поняття фінансового стану підприємства. Основні елементи оцінки рівня фінансового стану підприємства. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства. Основні користувачі інформації щодо рівня фінансового стану підприємства.

Рівень фінансової стійкості підприємства та принципи його визначення. Система показників оцінки рівня фінансової стійкості підприємства.

Рівень платоспроможності підприємства та принципи його визначення. Система показників оцінки рівня платоспроможності підприємства.

Оцінка показників ділової активності підприємства: швидкість обертання активів і капіталу підприємства, методи її оцінки. Система показників оцінки швидкості обертання активів і капіталу підприємства.

Рівень рентабельності активів і капіталу підприємства, методи його визначення. Система показників оцінки рівня рентабельності активів і капіталу підприємства.

Методичні підходи до інтегрованої оцінки фінансового стану підприємства, їхня характеристика.

Тема 11. Фінансовий план підприємства

Поняття фінансового плану підприємства. Мета й задачі розробки фінансового плану підприємства. Зміст розділів і основних показників фінансового плану підприємства. Передумови розробки фінансового плану.

Методи розроблення фінансового плану: нормативний, розрахунково - аналітичний, балансовий, економіко-математичного моделювання.

Баланс доходів і витрат підприємства, як розподіл фінансового плану, зміст і порядок його розроблення.

План надходження та використання грошових коштів (платіжний календар) – оперативний фінансовий план підприємства, зміст і порядок його розроблення.

Балансовий план як прогноз складу активів і пасивів підприємства, зміст і порядок розроблення.

Розрахунок точки досягнення безбитковості підприємства – заключний розділ фінансового плану, зміст і порядок розроблення. Поняття порога рентабельності, методи його визначення.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи ставить за мету сприяти більш глибокому вивченню курсу, розвитку навичок застосування методології фінансового менеджменту в практичній роботі, формування системи знань з управління фінансами підприємства, операційною та інвестиційною діяльністю, проведення діагностики фінансово-господарського стану підприємства й підтримки прийняття управлінських рішень.

Контрольна робота складається з теоретичної і практичної частини. Студент повинен відповісти на два теоретичних питання й виконати три задачі.

Усі завдання повинні бути ретельно виконані, проаналізовані й містити висновки.

Наприкінці роботи необхідно навести перелік використаної літератури.

Контрольна робота виконується в зошиті, на обкладинці якого зазначається:

- прізвище студента, шифр групи та номер залікової книжки;
- назва дисципліни, за якою виконувалася контрольна робота;
- прізвище викладача, який перевіряє контрольну роботу.

Контрольну роботу необхідно здати за 5 робочих днів до складання іспиту або заліку.

До іспиту (або заліку) допускаються студенти, які виконали й захистили контрольну роботу.

Номера теоретичних питань визначаються за першою літерою прізвища студента:

Перша літера прізвища	А	Б	В	Г	Д	Е	Н	Ж	З	І	П	Р	С	Х	М	Т	Л	К	О	Ш
	У	Ф	Ц	Щ	Ю	Є	Ї	Й	Я	Ч										
Номер варіанта питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40

Номер варіанта задач контрольної роботи визначається в залежності від останньої цифри шифру залікової книжки студента. Наприклад, якщо остання цифра залікової книжки 3, то студенту необхідно розв'язати контрольну роботу за варіантом № 3, який містить задачі № 1 (варіант 3), 2 (варіант 1), 3 (варіант 3).

Остання цифра залікової книжки студента	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
номери задач	1(1) 2(1) 3(1)	1(2) 2(2) 3(2)	1(3) 2(3) 3(3)	1(4) 2(1) 3(4)	1(5) 2(2) 3(5)	1(6) 2(3) 3(6)	1(7) 2(1) 3(7)	1(8) 2(2) 3(8)	1(9) 2(3) 3(9)	1(10) 2(2) 3(10)

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Фінансова діяльність, зміст фінансової роботи на підприємстві, фінансовий механізм.
2. Фінансова служба підприємства, її функції.
3. Поняття грошового потоку та характеристика його видів. Класифікація грошових потоків.
4. Сутність і форми грошових розрахунків підприємств (платіжні доручення, чеки, акредитиви).
5. Вексельна форма розрахунків.
6. Форми безготівкових розрахунків, що забезпечують безумовність платежів і їхня технологія.
7. Особливості розрахунків з експортно-імпортних операцій.
8. Ведення підприємством касових операцій у національній валюті України.
9. Принципи і форми банківського кредитування.
10. Короткострокові кредити, їхня роль у фінансовій діяльності підприємства. Механізм оформлення і повернення підприємством короткострокового кредиту.
11. Оборотні активи, показники їхньої фінансової оцінки й ефективності використання.
12. Дефіцит оборотних коштів, його причини і джерела фінансування.
13. Фінансові аспекти оцінки формування й використання необоротних активів.
14. Необоротні активи та фінансове забезпечення їх відтворення.
15. Джерела фінансування простого й розширеного відтворення основних фондів підприємства.
16. Податкова система України: принципи, функції, основні види податків.
17. Вплив податків, зборів і платежів на фінансові результати діяльності підприємства.
18. Фінансові аспекти банкрутства та процедури банкрутства підприємства.
19. Порядок визначення доходів підприємства, їхня класифікація.
20. Порядок визначення витрат підприємства та їхня класифікація.

21. Фінансовий аналіз платоспроможності й ліквідності: мета, основні завдання, показники.
22. Фінансовий аналіз прибутковості підприємства: мета, завдання, основні показники.
23. Економічні фактори, що впливають на обсяг прибутку. Планування прибутку на підприємстві.
24. Значення і зміст фінансового планування.
25. Фінансовий план підприємства, його призначення, структура й методи розробки.
26. Платіжний календар, його структура й роль у оперативному фінансовому плануванні підприємства.
27. Касове планування на підприємстві, його структура й призначення.
28. Фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
29. Регулювання державою експортно-імпорتنих операцій підприємств.
30. Вплив на експортний дохід курсу національних грошей, обсягу продажу та інших факторів.
31. Формування статутного капіталу щойно створеного акціонерного товариства.
32. Фінансові ресурси, грошові фонди й резерви акціонерних товариств.
33. Розподіл і використання прибутку акціонерних товариств.
34. Фінансова санація: форми й процедура проведення.
35. Відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства України.
36. Вплив розрахунково-платіжної дисципліни на фінансово-господарську діяльність підприємства.
37. Фонди підприємства. Методи оцінки основних фондів. Амортизація.
38. Прибуток і його роль у фінансовій діяльності підприємства. Планування прибутку.
39. Механізм формування прибутку від звичайної діяльності підприємства.
40. Утворення прибутку від операційної діяльності підприємства, шляхи його збільшення.

ЗАВДАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Задача 1

На підприємстві виготовляється два види продукції: А та Б. Використовуючи дані, наведені в таблиці 1, необхідно:

1. Розрахувати й дати визначення маржинального доходу на одиницю продукції (по кожному виду продукції), обчислити середньозважений маржинальний дохід.
2. Обчислити операційний прибуток підприємства.
3. Визначити безбитковий обсяг продажу (в натуральних одиницях) підприємства в цілому, а також кожного виду продукції окремо. Побудувати графік безбитковості. Розрахувати, яку кількість продукції необхідно реалізувати, щоб отримати прибуток $P_{\text{план}}$. Визначити величину безбитковості виробництва у вартістному виразі.
4. Визначити, який прибуток (або збиток) отримає підприємство, якщо реалізує $V_{\text{план}}$ продукції (співвідношення продукції А:Б становить 3:2).
5. Визначити, який прибуток (або збиток) отримає підприємство при умові зміни ціни продукції (при базовому обсязі збуту продукції).
6. Розрахувати запас міцності підприємства й коефіцієнт запасу міцності. Обґрунтуйте призначення наведених показників.
7. Обґрунтувати напрями фінансової поведінки підприємства в межах короткострокового періоду, тобто в разі відсутності можливості збільшити виробничі потужності.
8. Обґрунтувати напрями фінансової поведінки підприємства в межах довгострокового періоду, тобто в разі наявності можливостей зростання виробничих потужностей.

Задача 2

Підприємство розглядає два проекти капітальних інвестицій, інформацію про які наведено в таблиці 2. Амортизація устаткування здійснюється на прямолінійній основі. Мінімальна норма прибутковості компанії дорівнює 14 %.

Необхідно:

1. Обчислити для кожного проекту:
 - період окупності;
 - облікову норму прибутковості (на основі середніх інвестицій);
 - чисту теперішню вартість.
2. Визначити, якому проекту слід віддати перевагу. Обґрунтувати своє рішення.

Задача 3

1. Розрахувати розмір власного капіталу підприємства.
2. Розрахувати розмір позичкового капіталу підприємства (зобов'язань).
3. Розрахувати структуру фінансового капіталу (питому вагу у відсотках власного та позичкового капіталу) і відобразити її графічно.
4. Дати економічне пояснення розрахованим показникам, охарактеризувати переваги й недоліки власних і позичкових джерел фінансування.

Вихідні дані наведено в таблиці 3.

Кошторис підприємства

№	ПОКАЗНИК	ВАРІАНТ																				
		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		
		Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	Вид продукції	
1	Ціна 1 продукції, грн.	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	
2	Витрати на виготовлення 1 продукції за статтями: основні матеріали, грн.	27	23	28	24	29	25	21	25	21	24	27	23	21	21	24	23	25	28	24	23	21
	основна заробітна плата, грн.																					
	виробничі накладні витрати, грн.	8	6	7	5	9	7	5	4	7	5	9	7	5	7	5	4	8	7	5	9	7
	основна заробітна плата, грн.	15	12	11	9	10	10	15	12	11	9	10	10	10	12	10	11	9	11	9	10	10
	виробничі накладні витрати, грн.	2,5	4,5	7,5	8,5	8,25	6,75	2,5	3,5	3,75	10,9	2	3	2,25	7,5	3,25	5,75	7,5	8,5	2	3	
3	Зміна ціни продукції, %	+2	-4	-2	-4	+1,5	+1,5	-1,5	-0,5	+2	+0,05	-1	+2	-1	+3	+1	-2	-4	-1	+2		
4	Обсяг реалізації, тис. од.	60	40	50	30	11	9	20	5	10	65	10	6	55	35	20	40	50	30	10	6	
5	Постійні витрати на збут, грн.	30 000	20 000	20 000	20 000	8 000	8 000	50 000	50 000	60 000	7 000	7 000	84 000	25 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	7 000		
6	Виробничі постійні накладні витрати, грн.	50 000	80 000	80 000	80 000	13 000	13 000	140 000	140 000	100 000	12 000	12 000	100 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	12 000			
7	Величина бажаного прибутку (P _{план}), грн.	20 000	20 000	20 000	20 000	15 000	15 000	15 000	15 000	10 000	10 000	10 000	5 000	5 000	20 000	20 000	20 000	20 000	10 000			
8	Запланований обсяг реалізації (V _{план}), од.	130 000	100 000	100 000	100 000	30 000	30 000	70 000	70 000	70 000	18 000	18 000	100 000	80 000	100 000	80 000	80 000	80 000	18 000			

Таблиця 2

Показники	ВАРІАНТ					
	1		2		3	
	проект А	проект Б	проект А	проект Б	проект А	проект Б
Необхідні інвестиції в устаткування, тис. грн.	200	180	220	240	150	160
Очікувана ліквідаційна вартість, тис. грн.	0	5	10	0	15	5
Очікувані щорічні чисті грошові надходження, тис. грн.	70	50	60	60	75	80
Очікуваний термін експлуатації устаткування, років.	3	4	5	6	2	2

Таблиця 3

Показники, млн грн.	Номер варіанта									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Статутний капітал	3,1	2,9	3,4	2,8	3,2	2,9	3,0	3,1	3,4	3,1
Довгострокові кредити	0,2	0,1	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3
Резервний капітал	0,4	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
Облігації власної емісії	0,5	0,3	0,4	0,1	0,3	0,4	0,5	0,3	0,2	0,4
Емісійний дохід	0,2	0,5	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3
Нерозподілений прибуток	0,2	0,4	0,2	0,3	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3
Дооцінка активів	0,6	0,8	0,9	0,7	0,5	0,8	0,4	0,7	0,6	0,5
Цільові надходження	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,01	0,02	0,01
Бюджетні позики	0,02	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Безоплатно одержані необоротні активи	0,4	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	0,4
Асигнування з позабюджетних фондів	0,03	0,02	0,01	0,01	0,03	0,02	0,01	0,03	0,02	0,01

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАДАЧ

ЗАДАЧА 1. Використання методу аналізу порога рентабельності при прийнятті управлінських рішень

Суть методу полягає в розподілі всіх витрат на виробництво продукції залежно від зміни обсягу виробництва на постійні та змінні. Постійні витрати не відносяться при калькулюванні на собівартість одиниці продукції.

Постійні витрати – це ті витрати, що залишаються незмінними при значних змінах обсягу виробництва продукції (наприклад, оренда, страхові внески, амортизація власних основних фондів, утримання управлінського персоналу, електроенергія на освітлення приміщень тощо).

Змінні витрати – це ті витрати, що змінюються пропорційно обсягу виробництва продукції (наприклад, сировина, матеріали, паливо тощо).

За допомогою методу аналізу порога рентабельності визначається критичний обсяг виробництва, при якому підприємство не отримує ні прибутку ні збитків, тобто виручка від реалізації продукції дорівнює її повній собівартості. При обсягах виробництва більших за критичний обсяг, випуск продукції є прибутковим (загальна виручка від реалізації перевищує загальні витрати).

Аналітично критичний (беззбитковий) обсяг виробництва можна визначити за формулою:

$$Q_{\text{беззб.}} = \frac{Z_{\text{пост.}}}{C_{\text{од.}} - Z_{\text{мін.}}},$$

де $C_{\text{од.}}$ – ціна одиниці продукції, грн.,

$Z_{\text{пост.}}$ – загальна величина постійних витрат, пов'язаних із виробництвом цієї продукції, грн,

$Z_{\text{од.}}^{\text{мін.}}$ – змінні витрати на одиницю продукції, грн.

Обсяг виробництва та реалізації продукції, який забезпечить отримання певного розміру прибутку, визначається за формулою:

$$Q = \frac{З^{пост.} + П}{Ц_{од.} - З_{од.}^{змін.}},$$

де $П$ – розмір прибутку, який підприємство хоче отримати.

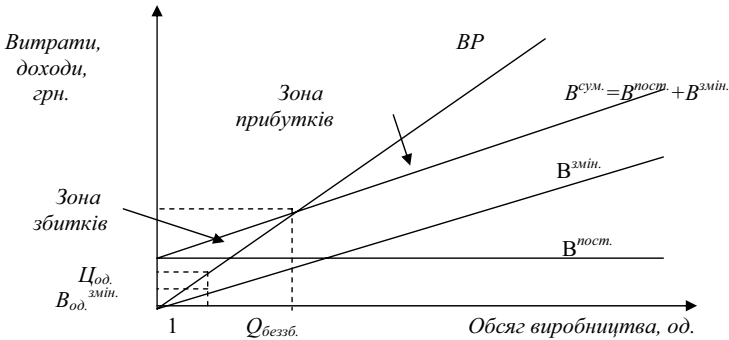

Рис. 1. Графічна інтерпретація методу беззбитковості продукції

Основним оцінювальним показником є маржинальний прибуток. У точці критичного обсягу виробництва маржинальний прибуток дорівнює постійним витратам.

Сума до покриття постійних витрат (маржинальний прибуток) – це чистий дохід від реалізації продукції з відрахуванням змінних витрат, отже вона включає постійні витрати та прибуток.

Зокрема, в маржинальному аналізі ефективності рекомендуються такі показники:

- коефіцієнт покриття постійних витрат (коефіцієнт міцності або надійності) характеризує відношення маржинального прибутку (суми покриття постійних витрат) до постійних витрат;

- сила впливу операційного важеля – визначається відношенням маржинального прибутку (суми покриття постійних витрат) до операційного прибутку.

Маржинальний прибуток на одиницю продукції (m) визначається за формулою:

$$m = Ц_{од.} - З_{од.}^{змін.}$$

**Схема побудови звіту про прибутки при використанні
методу аналізу порога рентабельності**

Показники	Значення показників
1. Виручка від реалізації продукції	$BP = C_{од.} \cdot Q$
2. Змінні витрати	$Z^{змін.} = Z_{од.}^{змін.} \cdot Q$
3. Маржинальний прибуток	$M = m \cdot Q = BP - Z^{пост.} = Z^{пост.} + \Pi$
4. Постійні витрати	$Z^{пост.}$
5. Прибуток	$\Pi = M - Z^{пост.}$

Якщо підприємство працює в умовах інфляції, то постійні та змінні витрати на виготовлення продукції зростають на величину інфляції:

$$Z_{од.}^{змін.}_{інфл.} = Z_{од.}^{змін.} + Z_{од.}^{змін.} \cdot I_{інфл.},$$

$$Z^{пост.}_{інфл.} = Z^{пост.} + Z^{пост.} \cdot I_{інфл.}$$

Наприклад, якщо інфляція становить 3 %, то:

$$Z_{од.}^{змін.}_{інфл.} = Z_{од.}^{змін.} + Z_{од.}^{змін.} \cdot 0.03 = Z_{од.}^{змін.} \cdot 1.03,$$

$$Z^{пост.}_{інфл.} = Z^{пост.} + Z^{пост.} \cdot 0.03 = Z^{пост.} \cdot 1.03.$$

ЗАДАЧА 2. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів

Метою управління капітальними інвестиціями є вибір найефективніших інвестиційних проєктів і забезпечення реалізації окремих інвестиційних програм. Особлива увага приділяється вибору інвестиційних проєктів, що здійснюється на основі оцінки їхньої ефективності при забезпеченні послідовності проведення аналізу.

Ефективність інвестиційних проєктів оцінюється на основі таких принципів:

перший – оцінка повернення інвестованого капіталу повинна здійснюватися на основі показника грошового потоку, який формується за

рахунок сум чистого прибутку й амортизаційних відрахувань у процесі експлуатації інвестиційних проектів;

другий – обов'язкове приведення до теперішньої вартості як інвестованого капіталу, так і сум грошового потоку;

третій – вибір диференційованої ставки процента (дисконтної ставки) у процесі дисконтування грошового потоку для різних інвестиційних проектів.

У практиці фінансового аналізу інвестиційних проектів використовуються насамперед два основних показники оцінки ефективності інвестицій, що базуються на методі дисконтування грошових потоків у часі – «чиста приведена вартість» (net present value, NPV) та «внутрішня норма доходності» (internal rate of return, IRR). Особливості застосування кожного з цих показників оцінки ефективності інвестиційних проектів полягають у наступному.

Показник *чистої приведеної вартості* дає змогу порівняти між собою теперішню вартість майбутніх доходів від реалізації інвестиційного проекту (у фазі його експлуатації) з інвестиційними витратами, які необхідно здійснити в поточному періоді. Інакше кажучи, чиста приведена вартість являє собою різницю між теперішньою вартістю суми чистого грошового потоку (що визначається згідно з фінансовою концепцією цього терміна) та сумою інвестиційних витрат за проектом. При цьому сума чистого грошового потоку має дисконтуватися до того інтервалу часу, в якому передбачається початок реалізації інвестиційного проекту, а відповідно і здійснення інвестиційних витрат за ним (таке дисконтування має провадитись за постійною ставкою процента, обраною для проведення розрахунків, окремо за кожним інтервалом часу, що передбачається).

Для того, щоб отримати загальну суму чистого грошового потоку в приведеній вартості, необхідно скласти окремі розраховані його суми за різними інтервалами часу протягом усього періоду експлуатаційної фази життєвого циклу інвестиційного проекту. Цей показник розраховується за такими формулами:

$$ЧГП = ЧГП_0 + ЧГП_1 \times a_1 + ЧГП_2 \times a_2 + \dots + ЧГП_t \times a_t$$

$$\text{або } ЧГП = \sum_{i=0}^t \frac{ЧГП_i}{(1+p)^i},$$

де $ЧГП$ – загальна сума приведенного чистого грошового потоку за інвестиційним проектом;

$ЧГП_i$ – номінальна сума чистого грошового потоку за інвестиційним проектом в окремі інтервали часу його реалізації;

a_i – коефіцієнт дисконтування суми чистого грошового потоку за інвестиційним проектом, що розглядається;

p – ставка дисконту, обрана для даного інвестиційного проекту (у вигляді десяткового дробу).

Відповідно сума чистої приведенної вартості за інвестиційним проектом розраховується за такою формулою:

$$ЧПВ = IB - ЧГП,$$

де $ЧПВ$ – сума чистої приведенної вартості за інвестиційним проектом;

IB – загальна теперішня вартість інвестиційних витрат за проектом;

$ЧГП$ – загальна сума приведенного чистого грошового потоку за проектом.

При розрахунках суми чистої проведеної вартості за окремими інвестиційними проектами ставка дисконту має в кожному разі обиратись індивідуально.

Критерій прийняття інвестиційних рішень на основі розрахованої суми чистої проведеної вартості (за відповідної диференціації ставки дисконту) є однаковим для будь-яких форм реального інвестування і типів інвестиційних проектів. Якщо показник чистої приведенної вартості більший за нуль, інвестиційний проект може бути прийнято до реалізації і навпаки. Позитивне значення показника чистої приведенної вартості в цьому разі означає, що сума теперішньої вартості чистого грошового потоку за інвестиційним проектом перевищує поточну вартість інвестиційних витрат за ним, тобто мети інвестування з фінансових позицій у цьому разі буде досягнуто.

Показник *внутрішньої норми доходності* також широко використовується в процесі оцінки ефективності окремих інвестиційних проєктів. Цей показник характеризує ставку дисконту, за якої дисконтована вартість чистого грошового потоку за інвестиційним проєктом дорівнює теперішній вартості інвестиційних витрат за ним. Отже, внутрішня норма доходності являє собою таку ставку дисконту, за якої показник чистої приведенної вартості за інвестиційним проєктом набирає нульового значення.

Визначення показника внутрішньої норми доходності на практиці є досить складним процесом, змістом якого є послідовний багатоваріантний вибір різних ставок дисконту з поступовим наближенням до нульового значення чистої приведенної вартості за інвестиційним проєктом. З метою спрощення таких розрахунків складено спеціальні фінансові таблиці та комп'ютерні програми, які дають змогу автоматично визначити показник внутрішньої норми доходності при різних значеннях грошових потоків за інвестиційними проєктами.

Значення показника внутрішньої норми доходності за конкретним інвестиційним проєктом може бути інтерпретоване як рівень чистого грошового потоку, який може бути отримано на інвестований капітал у процесі реалізації цього проєкту. Однак треба мати на увазі, що одне й те саме значення показника внутрішньої норми доходності може бути отримано за інвестиційними проєктами з різною структурою чистого грошового потоку як за обсягом, так і в часі (кількості досліджуваних інтервалів часу реалізації інвестиційних проєктів). Тому в процесі фінансового аналізу й розрахунків цього показника завжди мають розглядатись і зіставлятись структура й розподіл у часі дисконтованих чистих грошових потоків за різними інвестиційними проєктами – тільки в цьому разі порівняння показників внутрішньої норми доходності за ними буде коректним.

Позитивне інвестиційне рішення про реалізацію проєкту на основі показника внутрішньої норми доходності може бути прийнято при умові, що значення цього показника перевищує ставку дисконту, яка дорівнює

мінімальному рівню норми прибутку на ринку капіталу з урахуванням відповідного рівня інвестиційного ризику.

У портфелі методів фінансового аналізу є ще ряд показників оцінки ефективності інвестиційних проєктів, які можна розраховувати на основі інформації про грошові потоки, пов'язані з їхньою реалізацією. Найчастіше з цією метою розглядаються показники: «індекс доходності інвестиції» (profitability index; PI); «індекс прибутковості інвестицій» (return on investment; ROI); «період окупності інвестицій» (payback period; PP).

Показник *індекс доходності інвестицій* потребує для розрахунку тієї самої інформації про дискontовані грошові потоки, що й показник чистої приведеної вартості. Однак при розрахунках індексу доходності замість знаходження різниці між поточною вартістю інвестиційних витрат і дискontованою (теперішньою) вартістю майбутнього чистого грошового потоку, пов'язаного з реалізацією інвестиційного проєкту, визначається співвідношення цих показників. Загальна формула, за якою ведуться розрахунки індексу доходності за інвестиційним проєктом, має такий вигляд:

$$ІДІ = \frac{ЧГП}{ІВ},$$

де *ІДІ* – індекс доходності за інвестиційним проєктом;

ЧГП – загальна сума дискontованого чистого грошового потоку за інвестиційним проєктом;

ІВ – загальна теперішня вартість інвестиційних витрат за проєктом.

Критерій прийняття інвестиційних рішень на основі розрахованого індексу доходності однаковий для всіх типів інвестиційних проєктів: якщо значення цього показника перевищує одиницю, інвестиційний проєкт може бути прийнято до реалізації і, навпаки, якщо його значення менше, ніж одиниця або дорівнює одиниці, інвестиційний проєкт має бути відхилений (значення $PI = 1$ у цьому разі відповідає значенню $NPV = 0$, економічний зміст якого було розглянуто раніше).

Показник *індекс прибутковості інвестицій* розраховується на основі інформації про обсяг інвестованого капіталу й суми чистого прибутку від операційної діяльності в процесі експлуатації інвестиційного проекту. Цей показник визначається зазвичай на основі прибутку за один рік, коли інвестиційний проект має експлуатуватись уже на повну потужність. Розрахунок індексу прибутковості інвестицій ведеться за такою загальною формулою:

$$III = \frac{ЧП_p}{IB} \times 100,$$

де *III* – індекс прибутковості за інвестиційним проектом, %;

ЧП_p – річна сума дисконтованого чистого прибутку у фазі експлуатації інвестиційного проекту;

IB – загальна теперішня вартість інвестиційних витрат за проектом.

Критерієм прийняття інвестиційних рішень на основі розрахованого показника індексу прибутковості інвестицій може виступати фактичний рівень прибутковості власного капіталу за операційною діяльністю підприємства. Позитивне інвестиційне рішення щодо реалізації інвестиційного проекту може бути прийняте, якщо індекс прибутковості інвестицій буде перевищувати фактичний рівень прибутковості власного капіталу за операційною діяльністю підприємства, і, навпаки, якщо індекс прибутковості інвестицій буде нижчим, проект має бути відхилено.

Показник *період окупності інвестицій* характеризує обсяг часу, необхідного для повного повернення інвестиційних витрат, пов'язаних із реалізацією проекту. При цьому слід нагадати, що, згідно з концепцією фінансового аналізу інвестиційних проектів, це повернення відбувається у формі чистого грошового потоку, який складається із суми як чистого прибутку, так і амортизаційних відрахувань за основними фондами й нематеріальними активами, які використовуються.

Загальна формула, за якою ведуться розрахунки періоду окупності інвестицій, має такий вигляд:

$$ПОІ = \frac{ІВ}{ЧГП},$$

де *ПОІ* – період окупності інвестицій за проектом;

ІВ – загальна теперішня вартість інвестиційних витрат за проектом;

ЧГП_р – середньорічна сума дисконтованого чистого грошового потоку за інвестиційним проектом.

Показник періоду окупності інвестицій чітко визначає, коли підприємство поверне інвестований капітал, що в сучасних умовах жорсткого обмеження вільних грошових коштів має велике значення в процесі оцінки інвестиційної привабливості проекту. Кожне підприємство самостійно визначає критеріальне значення показника періоду окупності для різних типів інвестиційних проектів.

ЗАДАЧА 3. Фінансові ресурси підприємств

Під фінансовими ресурсами підприємства розуміють грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства. Фінансові ресурси за джерелами їхнього надходження складаються з таких елементів:

– фінансових ресурсів, сформованих під час заснування підприємства та у вигляді інвестицій в обмін на корпоративні права (в якості внесків до статутного капіталу, надходжень від емісії акцій, тощо);

– фінансових ресурсів, сформованих у процесі функціонування підприємства за рахунок власних і прирівняних до них коштів (прибутку від основної діяльності, амортизаційних відрахувань, кредиторської заборгованості, тощо);

– фінансових ресурсів, які мобілізовані на фінансовому ринку (у вигляді кредитів від фінансових установ, у вигляді надходжень від операцій продажу боргових цінних паперів);

– інших фінансових ресурсів, що надходять у порядку розподілу і перерозподілу грошових коштів (дивіденди і відсотки на цінні папери, надходження від галузевих структур, концернів, асоціацій, бюджетні субсидії, страхові відшкодування, тощо).

Структура фінансових ресурсів за джерелами фінансування і статусом інвестора

	Позичковий капітал	Власний капітал	Реструктуризація активів
Зовнішні джерела	Банківські позики, Комерційні позики	Внески засновників та учасників	Реалізація активів
Внутрішні джерела	Забезпечення наступних витрат і платежів (авансові надходження коштів)	Чистий прибуток, що залишається після дивідендних виплат	Амортизаційні відрахування

До типових критеріїв щодо вибору оптимальних форм фінансування можна віднести:

- Прибутковість. Треба розрахувати, яким чином вплине на прибуток та чи інша форма фінансування, враховуючи, з одного боку, платність кредитних ресурсів, а з іншого – можливість збільшення доходів і прибутку в розрахунку на власний капітал, що підвищує інвестиційний рейтинг підприємства.
- Платоспроможність. Зі зростанням частки позичкових джерел фінансування зростає обсяг боргових зобов'язань, а отже і ризик неплатоспроможності, тобто нездатності вчасно розрахуватися за борговими зобов'язаннями.
- Фінансова незалежність. Збільшення зовнішніх джерел фінансування може вплинути на втрату автономності і самостійності підприємства у прийнятті рішень.
- Мінімізація оподаткування. Так, при залученні позичкового капіталу можуть виникнути податкові переваги: відсоткові платежі за позиками зменшують прибуток як базу оподаткування.

Вартісні оцінки фінансово-майнових ресурсів, які контролюються підприємством, містяться у фінансовій звітності підприємства за ф.1 «Баланс підприємства». Баланс надає інформацію про ресурсне забезпечення діяльності

підприємства станом на певну дату. За формою баланс підприємства складається з двох частин: активу і пасиву, підсумки яких повинні бути рівні між собою.

Активи – це ресурси (майнові і фінансові), які контролюються підприємством, можуть мати вартісну оцінку і від використання яких очікуються прибутки.

Пасиви – це власний капітал і зобов'язання підприємства, що розглядаються як джерела формування активів.

Активи балансу згруповано за трьома розділами:

Необоротні активи – активи з терміном корисного використання більше одного року або одного операційного циклу (якщо останній перевищує один рік), а також фінансові інвестиції з невизначеним терміном використання.

Оборотні активи – грошові кошти та їхні еквіваленти, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом одного року чи одного операційного циклу, якщо він більше року.

Витрати майбутніх періодів – у їхньому складі відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних періодів.

Пасиви балансу – включають власний капітал і зобов'язання.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства. Критерієм розподілу зобов'язань на довгострокові і поточні слугує 1 рік з дати складання балансу.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, яка залишається після відрахування зобов'язань.

Основними елементами власного капіталу підприємства виробничої сфери є:

– *статутний капітал* – зафіксована в засновницьких документах загальна вартість внесків власників (учасників) до капіталу підприємства (для акціонерних товариств – номінальна вартість акцій власної емісії).

Схема балансу підприємств виробничої сфери

А К Т И В

П А С И В

1. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	1. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
Нематеріальні активи	Статутний капітал
Незавершене будівництво	Пайовий капітал
Основні засоби	Додатково вкладений капітал
Довгострокові фінансові інвестиції	Інший додатковий капітал
- які враховують за методом участі в капіталі	Резервний капітал
- інші фінансові інвестиції	Нерозподілений прибуток
Довгострокова дебіторська заборгованість	Несплачений капітал
Відстрочені податкові активи	Вилучений капітал
Інші необоротні активи	2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНИХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ
2. ОБОРОТНІ АКТИВИ	
Виробничі запаси	Забезпечення виплат персоналу
Незавершене виробництво	Інші забезпечення
Готова продукція	Цільове фінансування
Товари	3. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
Векселі отримані	
Дебіторська заборгованість за товари	Довгострокові кредити банків
Дебіторська заборгованість за розрахунками	Інші довгострокові зобов'язання
Інша поточна дебіторська заборгованість	
Поточні фінансові інвестиції	4. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
Грошові кошти та їх еквіваленти	Короткострокові кредити банків
Інші оборотні активи	Кредиторська заборгованість
3. ВИТРАТИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	Інші поточні зобов'язання
	5. ДОХОДИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ
БАЛАНС	БАЛАНС

- *додатково вкладений капітал* – сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість (емісійний дохід);
- *інший додатковий капітал* – сума, що включає суми дооцінки необоротних активів, вартість безкоштовно отриманих підприємством активів;
- *резервний капітал* – сума резервів, створених за рахунок нерозподіленого прибутку відповідно до законодавства чи засновницьких документів;
- *нерозподілений прибуток* – це сума прибутку, що залишається після розподілу між власниками (нарахування дивідендів) і створення резервних фондів із прибутку.

При визначенні вартості власного капіталу відраховується:

- несплачений капітал – сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного фонду;
- вилучений капітал – фактична собівартість акцій власної емісії або паїв, викуплених товариством у його учасників.

У складі зобов'язань підприємства, тобто позичкового капіталу, виділяють:

Забезпечення наступних витрат і платежів – у їхньому складі відображають нараховані у звітному періоді майбутні витрати і платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання, тощо, а також залишки коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету й інших джерел.

До доходів майбутніх періодів належать доходи, отримані протягом поточного чи попередніх періодів, які належать до майбутніх періодів.

ЗАПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Сутність і функції фінансів підприємства.
2. Фінансовий механізм підприємства.
3. Грошові ресурси підприємства.
4. Реалізація продукції, її планування і керування.
5. Витратний механізм підприємства.
6. Формування цін і тарифів на підприємстві.
7. Прибуток і його роль в економіці і фінансах підприємства.
8. Механізм формування прибутку від операційної діяльності підприємства.
9. Утворення прибутку від звичайної діяльності підприємства.
10. Планування й використання прибутку.
11. Шляхи зростання прибутку й рентабельності виробництва.
12. Джерела фінансування відтворення основних фондів підприємства.
13. Ринкові механізми фінансування розширеного відтворення основних фондів.
14. Фінансування капітальних вкладень при різних способах їх освоєння.
15. Формування і фінансування оборотних коштів підприємства.
16. Платіжний оборот підприємства. Значення і принципи організації безготівкових розрахунків.
17. Документи, які використовуються в безготівкових розрахунках і їхня характеристика.
18. Розрахунки по акредитиву.
19. Розрахунки платіжними дорученнями й вимогами-дорученнями.
20. Розрахунки плановими платежами й передоплатою.
21. Взаємозаліки.
22. Розрахунки чеками.
23. Розрахунки з використанням простих і перекладних векселів.
24. Використання в розрахунках казначейських векселів.
25. Розрахунки по факторингу і фінансовому лізингу.
26. Розрахунки по експортно-імпортних операціях.

27. Використання готівки в розрахунках між госпорганами.
28. Короткострокові кредити і їхня роль у виробничо-господарській і фінансовій діяльності підприємства.
29. Забезпеченість і платність короткострокових кредитів.
30. Порядок оформлення й одержання підприємством короткострокового кредиту.
31. Визначення розміру короткострокового кредиту залежно від його цільового призначення.
32. Механізм повернення підприємством короткострокового кредиту.
33. Роль і зміст фінансового планування на підприємстві.
34. Фінансовий план, його структура й методи розробки.
35. Роль і значення оперативного фінансового планування на підприємстві.
36. Платіжний календар, його зміст і призначення.
37. Касове планування на підприємстві і його зміст.
38. Фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
39. Залежність експортного доходу від курсу національної валюти, обсягу продажів і інших факторів.
40. Фінансове регулювання імпорту.
41. Формування статутного капіталу щойно створеного АТ і заснованого в процесі приватизації.
42. Фінансові ресурси, кошти й резерви акціонерних товариств.
43. Економіко-правові основи діяльності АТ.
44. Розподіл і використання прибутку АТ.
45. Керування фінансами підприємства.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання знань студентів проводиться у формі письмового іспиту або заліку (визначено робочим навчальним планом) за білетами, складеними на основі програми курсу. Зміст запитань розрахований на підготовку студента до 120 хвилин. У процесі підготовки до відповіді не дозволяється користуватися конспектами, довідниками, словниками.

Усна відповідь оцінюється на «відмінно», «добре», «задовільно» або «незадовільно».

Оцінку «відмінно» заслуговує студент, що виявив усебічне систематичне знання матеріалу курсу, вміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою, що засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, дав вичерпну відповідь на поставлені в білеті питання, правильно розкрив зміст категорій і законів; повністю розв'язав практичні завдання і зробив відповідні висновки. Як правило, оцінка «відмінно» виставляється студентам, що засвоїли взаємозв'язок основних понять дисципліни в їхньому значенні для майбутньої професії та виявили творчі здібності в розумінні викладеного та використаного матеріалу.

Оцінку «добре» заслуговує студент, що виявив повне знання матеріалу курсу, успішно виконує передбачені в білеті завдання, засвоїв основну літературу, але при розкритті змісту матеріалу зробив незначні помилки.

Оцінки «задовільно» заслуговує студент, що виявив знання основних складових курсу, знайомий з основною літературою, припустився помилки у відповіді на екзаменаційний білет, але має можливість її усунути під керівництвом викладача.

Оцінка «незадовільно» ставиться студенту, що виявив значні прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу та допустив принципові помилки при відповіді на запитання екзаменаційного білета. Як правило, оцінка «незадовільно» ставиться студентам, що не можуть продовжити навчання без додаткових знань із дисципліни.

Під час оцінки відповіді на окреме запитання додатково враховуються та впливають на підсумкову оцінку допущені недоліки: неточності в назвах і розкритті змісту окремих категорій, понять; порушення логічної послідовності в розкритті суті запитання; помилкові тлумачення, що характеризують фінансові відносини.

Виконана контрольна робота вважається зарахованою при умові: вчасної здачі на кафедру для перевірки викладачем; усі завдання повинні бути повністю виконані і сформовані відповідні висновки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України від 16. 01.03 № 436-IV.
2. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.90 № 5070-XII.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 № 1560-XII.
4. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.91 №1576-XII.
5. Закон України «Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів» від 11.12.91 № 1963-XII.
6. Закон України «Про підприємництво» від 07.02.92 № 698-XII.
7. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.92. — № 2343-XII.
8. Закон України «Про систему оподаткування» від 18.02.97 № 77/97-ВР.
9. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.07 № 168/97-ВР.
10. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97 № 283/97.
11. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26.06.97 № 401/97.
12. Закон України «Про збір на обов'язкове соціальне страхування» від 26.06.97 № 402/97-ВР.
13. Закон України «Про лізинг» від 16.12.97 № 723/97-ВР.
14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996-XIV.
15. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.02 № 40-IV.
16. Постанова Кабінету Міністрів України та НБУ від 19.04.94 (№ 279) «Про нормативи запасів товарно-матеріальних цінностей державних підприємств та організацій та джерела їх покриття».
17. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визначення його банкрутом» від 30.06.1999 р. №784 – XIV.
18. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 13.02.1996 р. зі змінами та доповненнями // ВВР України. – 1996.– № 7.
19. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 р. // Урядовий кур'єр. – 1997. – №105–106.
20. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: закон України від 16.06.99 № 996-XIV.
21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Баланс» № 2.
22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Звіт про фінансові результати» № 3.
23. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Звіт про рух грошових коштів» № 4.
24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» // Бізнес. Бухгалтерія. – 1999. – № 28.
25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» // Бізнес. Бухгалтерія. 2000. – № 67.

26. Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: Знання-Прес, 2006. – 287 с.
27. Ананькина Е. А., Данилочкина Н. Г. Управление затратами. – М.: «Издательство ПРИОР», ИВАКО Аналитик, 1998.
28. Аранчій В. І. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
29. Балабанов Н. Т. Риск – менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1996.
30. Белоліпецький В. Г. Финансы фирмы. – М., 1998.
31. Бернар Коласс. Управление финансовой деятельностью предприятия.– М.: Финансы, 1997. – 576 с.
32. Брігкем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту. – К.: Молодь, 1997.
33. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами. – К., 1996. – 534 с.
34. Бланк И. А. Финансовый менеджмент. – К.: «Мика – центр», 1999.
35. Вандер Вил Р., Палий В.Ф. Управленческий учет. – М.: ИНФРА – М., 1997.
36. Голов С. Ф. Управленческий учет. – К.: «Скарби», 1998.
37. Герчикова И. Н. Финансовый менеджмент. – М.: «Консалтбанкир», 1996.
38. Грабовый П. Г. и др. Риски в современном бизнесе. – М.: «Аланс», 1994.
39. Джеймс Ван Хорн. Основы управления финансами. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 800 с.
40. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2000.
41. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. – К.: Знання, КОО, 2000.
42. Крутик О. Б. Основы финансовой деятельности предприятия. – СПб., 1996.
43. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент. – М.: «Дело и сервис», 1998.
44. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика. – К.: Знання; КОО, 2000. – 215 с.
45. Лапуста М. Г. Риски в предпринимательской деятельности. – М.: «ИНФРА-М», 1998.
46. Лахтінова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2001.
47. Росс С. Основы корпоративных финансов. / Пер. с англ. – М.: Лаборатория базовых знаний, 2000. – 720 с.
48. Руденко Л. В., Подольська В. О., Яріш О. В. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: НМЦ «Укоопосвіта», 2000. – 422 с.
49. Рэдхэд К., Хьюс С. Управление финансовыми рисками / Пер. с англ. – М.: «ИНФРА-М», 1996.
50. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. «Центр навч. літер». – К.: 2004.

51. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000.
52. Финансовый менеджмент: Теория и практика. / Под ред. Е. С. Стояновой – М.: Перспектива, 1999.
53. Фінансова звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. – Дніпропетровськ: ООО «Баланс-клуб», 2000.
54. Фінанси підприємств. Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна – К.: КНЕУ, 2000.
55. Финансовый менеджмент. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення / А. М. Поддєрьогіна, Л. Д. Буряк, Н. Ю. Калач та ін. – К.: КНЕУ, 2001.
56. Філімонов О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 328 с.
57. Фінансова діяльність підприємства: Підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – 2-ге вид., переробл. І допов. – К.: Либідь, 2003. – 384 с.
58. Финансовый бизнес-план / Под ред. В. М. Попова. – М.: Финансы и статистика, 2000.
59. Финансовый менеджмент / Авт. кол. под рук. Е. С. Стояновой. – М.: Перспектива, 1996. – 405 с.
60. Финансовый менеджмент / Под ред. акад. Г. Б. Поляка. – М.: Финансы, 1997.
61. Фінанси підприємств: Навч. посіб.: Курс лекцій / За ред. Г. Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
62. Фінанси підприємств: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Л. Д. Буряк, С. В. Вакуленко, А. П. Куліш та ін. – К.: КНЕУ, 2003. – 165 с.
63. Фінанси підприємств: Підручн. / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 4-те вид., переробл. та допов. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
64. Финансы / Под. ред. А. М. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 384 с.
65. Хелферт Э. Техника финансового анализа / Пер. с англ. под ред. Л. П. Белых. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.
66. Холт Р. Н. Основы финансового менеджмента. Пер. с англ. – М., Дело, 1993.
67. Хорн, Вахович. Основы финансового менеджмента. Пер. с англ. Изд. Дом «Вильямс». – М.: СПб, К. – 2003.
68. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Финансы предприятий. – М.: ИНФРА- М, 1999. – 176 с.

Навчальне видання

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА

Контрольні завдання та
методичні рекомендації до їхнього виконання
для студентів заочної форми навчання
економічних напрямів підготовки

Укладач: Тетяна Ростиславівна Луцик

Відповідальний за випуск Т. Р. Луцик

Редактор О. Ємець

Верстка В. Андрієнка

Підписано до друку 07.09. 2009 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк на ризографі. Замовлення № 305-09. Наклад 100 прим.

Надруковано в Редакційно-видавничому центрі ДЕТУТ.
Свідоцтво про реєстрацію Серія ДК № 3079 від 27.12.2007 р.
03049, Київ-49, вул. Миколи Лукашевича, 19.

